

Svensk småföretagsamhet

Den ekonomiska avspärringen har ställt det svenska näringslivet inför många svåra problem. Det gäller dels att tillverka nya varor i landet, dels att finna formerna för den omläggning av produktionen som är nödvändig. Ögonen ha i detta sammanhang riktats på den svenska småindustriens möjligheter. I ett par artiklar skall här lämnas en redogörelse för svensk småindustri med utvittjande av det material, som samlats av Industriens utredningsinstitut.

1.

Det är svårt att på ett entydigt sätt definiera begreppet småföretagsamhet. För det första kan man icke klart fastställa gränsen mellan storföretag och småföretag, vare sig det gäller storindustri och småindustri eller grosshandel och detaljhandel. Gränsen åt andra hållet, d. v. s. mot hemslöjd och olika binäringar, är likaledes flytande. Mellan dessa mycket otydliga skiljelinjer inneslutes emellertid ett företag-område, som, eluru heterogent sammansatt, i mycket visar en särprägel och som samtidigt bildar en betydande del av vårt näringsliv. Under rubriken sammanfattas ett flertal produktionsgrenar, kännetecknade av att rörelsen bedrivs inom små tekniska enheter, såsom fallet är inom hantverk, småindustri, reparations- och serviceverksamhet, hemindustri, hemslöjd och vissa binäringar till jordbruk. Småföretagsamhet är följaktligen den sammanfattande benämningen på såvälte varu-

produktion av skilda slag. Tager man begreppet i vidare bemärkelse har man att till småföretagsamheten även räkna de mindre distributionsföretagen liksom all tjänsteproducerande verksamhet i mindre skala. Detaljhandel, åkerier och kaféerörelse äro näringsfång som falla inom denna vidgade ram. Det torde vara tydligt, att man icke med krav på exakthet kan ange den totala omfattningen av all denna företagsamhet och än mindre av varje enskild näringsgren. Statistiska uppgifter — hur approximativa de än bliva — kunna dock giva ledning vid bedömandet av dessa näringars betydelse, och det är därför anledning att dröja vid några statistiska data.

I 1930 års företagsräkning redovisades inom hantverk och industri, även i kombination med annan näring, 97,000 företag med upp till 16 anställda, sammanlagt sysselsättande 224,000 arbetare och med en omsättning av c:a 1,650 miljoner kronor. Om man i beräkningen medtager alla företag med upp till 50 arbetare per enhet, komma motsvarande siffror att bli: 105,000 företag

Hemsömnad, en grupp småindustri, som kämpar en seg kamp för tillvaron.

eller 98 procent av samtliga; 393,000 arbetare, d. v. s. ungefär 47 procent av totalantalet; samt 3,400 miljoner kronor i omsättning eller nära 44 procent av den totala omsättningssiffran för industri och hantverk.

Enligt en annan beräkning, där man går till väga på det sättet, att man från företagsräkningens totalsiffror drager den årliga industristatistikens siffror för hantverk och industri, har man fått fram talet 99,430 företag, vilka alltså skulle utgöra den producerade småföretagsamhetens redovisade enheter inom landet. Dessa siffror hänföra sig följaktligen till sådana företag, vilka på grund av sin ringa storlek icke medtagits i Kommerskollegii årliga statistik. Dessa 99,430 företag motsvarade icke mindre än 92 procent av samtliga företag inom industriell och hantverksartad rörelse över huvud taget. Den sammanlagda omsättningen blir

2,200 miljoner kronor, vilket representerar 28 procent av totalsumman. Antalet sysselsatta utgjorde enligt denna beräkningsmetod 353,000, d. v. s. något över 40 procent av de sysselsatta inom all industriell och hantverksmässig rörelse.

Av dessa två olika beräkningsmetoder framgår den ungefärliga omfattningen av vad i det föregående benämnts hantverk, småindustri samt reparations- och serviceverksamhet, även om på grund av schematiseringen de givna talen på intet sätt äro exakta. I den sammanställning, som omfattar företagsenheter, vilka ligga under den i industristatistiken dragna gränsen, får man dessutom vissa jämförelsetal, som för varje verksamhetsgren i största allmänhet visar driftkoncentrationens omfattning. Det mest påfallande är därvid, att de flesta verksamhetsgrenarna under rubriken "Industri och hantverk i kombination med annan näring" till 100 eller i det närmaste 100 procent ligga "under strecket". I övrigt är den starkaste decentraliseringen att söka vid beställningstillverkning, livsmedelsproduktion, reparationsverksamhet (mekanisk och annan) och bland de fria hantverksyrkena.

Några statistiska uppgifter om sysselsättningen inom hemindustri och hemslojd, vilka näringar även skola räknas till den varuproducerande småföretagsamheten, stå icke att få. De bedrivs som binäringar, och någon väsentlig betydelse som självständiga försörjningskällor ha de endast i undantagsfall. Ur näringshistorisk synpunkt utgöra de dock intressanta produktionsarter, vilka även framdeles torde besitta vissa utvecklingsmöjligheter; hemslojden såsom konsthantverk och hemindustrin efter maskinella metoder på speciella områden.

Om vi kasta en blick på siffrorna för handel, finna vi, att av detaljhandelns 55,500 företag med 145,000 sysselsatta utgöra de

Keramikens produkter få ofta form i småindustriens lokaler.

affärer, som var och en sysselsätta mindre än 5 personer, 52,000 eller 94 procent av samtliga detaljaffärer. Dessa 94 procent ha i sin tjänst något över 100,000 anställda, vilket i procent av totalantalet gör 70 procent. Sätter man gränsen något högre eller vid 10 personer, falla 54,500 företag (98 procent) med 120,000 sysselsatta (83 procent) inom denna ram. Nu måste skiljelinjen mellan stordrift och smådrift inom detaljhandeln dragas betydligt lägre än vid 10 sysselsatta och t. o. m. lägre än vid 5. I själva verket torde vad beträffar företagens relativa storlek inom varje område gränsen 10 sysselsatta inom detaljhandeln kunna jämföras med 50 sysselsatta inom hantverk och industri. Man har med andra ord i båda fallen överskridit gränsen till stordrift. Tyngdpunkten med avseende på antalet företag ligger i båda fallen vid ett antal sysselsatta per enhet av 1—3 personer. Inom ren industri (till industri räknas i statistiken även hantverk) tillhöra 76 procent av alla företag denna storleksgrupp; inom detaljhandeln 84 procent. En avvikande struktur uppvisar här förenad industri och handel i det endast 54 procent av alla företag av denna art tillhöra storleksgruppen 1—3 arbetare och så stort antal som 34 procent faller inom storleksordningen 4—10 arbetare. Detta beror helt enkelt på att förenad industri och handel genom den dubbla uppgift, som verksamheten avser, blir mer arbetskrävande per enhet. I allmänhet kan därvid icke rörelsen skötas av en person, som samtidigt är företagare, vilket däremot mycket ofta är fallet inom rena hantverksyrken och inom detaljhandeln och vilket gör att antalet företag bland de minsta storleksklasserna där blir så stort.

Totalantalet sysselsatta arbetare sammanfaller icke till sin relativa fördelning på storleksgrupper med spridningen av antalet företag. Inom ren industri ligger tyngdpunkten härvidlag inom storleksgruppen 51—200 arbetare, vilken representerar 22 procent av

Tjärbränning — gammal småindustri med ny aktualitet under krisen.

samtliga inom industri och hantverk sysselsatta. Företag med över 200 arbetare sysselsätta sammanlagt 36 procent och företag med mindre än 50 arbetare 42 procent av totalantalet. Men medan de 36 procenten därvid äro samlade inom endast 560 företag fördela sig de 42 på 88,000.

Inom förenad industri och handel förskjutes arbetarantalets maximum något nedåt inom storleksgrupperna jämfört med ren industri. Här ligger detta inom gruppen 11—50 arbetare, vilken innehåller 27 procent av de sysselsatta på detta område. Även i övrigt är förskjutningen nedåt kraftigt framträdande, i det företaget med mer än 50 arbetare endast representera 31 procent (275 företag) av totalantalet, medan storleksklasserna under 10 däremot rymma 42 procent (15,000 företag). Som fört framhållits ha vi på detta område att räkna med, att företagen relativt jämnt fördela sig på storleksgrupperna upp till 10 sysselsatta. Detta förklarar alltså att en så jämförelsevis stor del av det totala arbetarantalet faller på dessa storleksgrupper. Inom den rena industrin, vilket när det är fråga om mycket små företag blir detsamma som rent hantverk, springer antalet företag inom de små storleksgrupperna i höjden, därför att enmansföretagen äro så många, medan klasserna i övrigt under 10 sysselsatta äro proportionsvis

klent representerade och därför arbetarantalet begränsas.

Detaljhandeln visar en ganska god överensstämmelse mellan omfattningen av antalet sysselsatta och antalet företag fördelade på storleksgrupper. Enmansföretagen utgöra 21,000. Företag med 2—3 arbetare äro 25,000 till antalet och sysselsätta 58,000 personer, vilket är respektive knappt hälften och drygt en tredjedel av vardera totalsiffran. Ovanför gränsen 10 sysselsatta per enhet befinna sig så få som 1,8 procent av företagen och endast 17 procent av de sysselsatta. Inom detaljhandeln är alltså förhållandet det, att det finns gott om både enmansföretag och företag med upp till 10 arbetare. Stordriften tager här icke någon väsentlig del av totalstocken anställda.

För att fullständiga bilden av småföretagsamhetens omfattning, anföras några siffror för transportväsen och restaurang- och kaféerörelse. Transportföretagen bestå till nära hälften av enmansföretag eller 13,000 av totalt 28,000. Resten faller till huvudsaklig del inom storleksgruppen 2—5 arbetare. Vad antalet sysselsatta personer beträffar, fördelar sig detta relativt jämnt på samtliga storleksgrupper med någon tyngdpunkt förlagd till företag med omkring 50 arbetare. Att storföretagen på detta område sammanlagt sysselsätta så många personer finner lätt sin förklaring, när man betänker, att transport- och kommunikationsväsen icke endast omfattar åkerier och expressbyråer, vilka i detta sammanhang intressera oss mest, utan även järnvägar, spårvägar och rederier. Kaféerörelsernas utbredning avspeglar sig slutligen i det stora antalet företag (5,500 av 9,000) inom klassen 1—3 arbetare i den huvudgrupp, som betitlas hotell-, restaurang- och kaféerörelse. De flesta inom detta fack sysselsatta personer äro dock anställda i företag, som ha 11—50 arbetare. Det betyder med andra ord, att restaurangerna i allmänhet äro av den storleksordningen.

Tyska pressmän ha gästade landet några dagar. De ha fått se åtskilligt av svenskt näringsliv och höra en hel del om svensk demokratisk kultur.

Naturligtvis har det funnits folk, som grimaserat åt det tyska gästspelet. När de kommunistiska gråmakarna uppröra sig, behöver ändå ingen ta det så hårt. Humbugen i deras politik skriar ju till himlen.

Till andra som ställt sig undrande inför besöket, bör man kanske göra en stilla erinran om att Sverige verkligen lever i normala och fredliga förbindelser med sina grannländer och önskar, att dessa bestå. Att till dessa förbindelser också hör ömsesidig journalistisk kontakt är så självklart, att det knappt behöver betonas.

Vi ha sannerligen ingen anledning att skämmas för vårt land. Det kan gott visas för var och en. Det finns naturligtvis saker, som vi hålla för oss själva — de höra samman med vår militära beredskap. Men för övrigt kan Sveriges folk endast må väl av att ha öppna förbindelser med yttervärlden. Det är väl ingen som tror, att en engelsk eller rysk journalistdelegation skulle vara ovälkommen till våra bygder.

De nazistiska bladen ha gjort sitt bästa för att misstänkliggöra de svenska värdarna och störa de goda förbindelserna mellan gäster och värdfolk. Utan några som helst skrupler ha de faktiskt uppmanat de tyska gästerna till misstro och antipati mot den svenska nationen och dess representanter. Den verksamheten ger ett nytt talande vittnesbörd om hur dessa herrar saklöst offra landets intressen bara för att främja sina egna. Man må hoppas deras lumpenhet framstår i all tydlighet även för tyska iakttagare.